

โครงการเก็บรักษาภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดมัชฌิมาวาส (วัดกลาง)
ในรูปแบบสื่อมัลติมีเดียร์

เสนอ

คณะวิศวกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รหัสวิชา 200-001 ภาววิชา กิจกรรมเสริมหลักสูตร 1
คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551

รายชื่อผู้จัดทำ

1. นาย กฤษฎา ดิษฐคำแรง 4910110015 08-9659-4166
2. นาย กำพล เจนเจษฎา 49101100026 08-6023-7990
3. นาย อาทิตย์ วรรณานนท์ 4910110632 08-1476-3226

คำนำ

โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิชากิจกรรมเสริมหลักสูตร 1 เป็นการสรุปการดำเนินการของโครงการ เพื่อเก็บรักษาและให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวที่จารึกบนฝาผนังอุโบสถที่ถ่ายทอดออกมาเป็นภาพจิตรกรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ทั้งในด้านสุนทรียศาสตร์ การศึกษา เป็นภาพถ่ายสะท้อนให้เห็น ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของผู้คน ชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม ประเพณี ประเทศต่างๆ ทั่วโลก ได้เล็งเห็นความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังในประเทศของตนเป็นอย่างยิ่ง และต่างก็ได้ใช้ความพยายามทุกวิถีทาง ที่จะทำนุบำรุงภาพเหล่านั้น ให้คงสภาพไว้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้

คณะผู้จัดทำโครงการ

สารบัญ

รายละเอียดโครงการ.....	1
สรุปค่าใช้จ่าย.....	6
ภาคผนวก.....	8
ทศชาติชาด.....	10
จิตรกรรมต่างๆ บนผนังพระอุโบสถ.....	21

โครงการเก็บรักษาภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดมัทฉิมาวาส (วัดกลาง) ในรูปสื่อมัลติมีเดียร์

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ปีการศึกษา 2551

ชื่อโครงการ โครงการเก็บรักษาภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดมัทฉิมาวาส (วัดกลาง) ในรูปสื่อมัลติมีเดียร์
กลุ่มกิจกรรม นักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

หลักการและเหตุผล

วัดมัทฉิมาวาส (วัดกลาง) อยู่ที่ถนนไทรบุรี อำเภอเมือง เป็นวัดใหญ่และสำคัญที่สุดในจังหวัดสงขลา วัดนี้เป็นวัดโบราณอายุประมาณ ๔๐๐ ปี เดิมเรียกว่าวัดยายศรีจันทร์ เพราะกล่าวกันว่ายายศรีจันทร์ คหบดีผู้มั่งคั่งในเมืองสงขลาได้อุทิศเงินสร้างขึ้น ต่อมาเมื่อผู้สร้างวัดเลียบ ทางทิศเหนือ และวัดโพธิ์ ทางทิศใต้ ชาวสงขลาจึงเรียกวัดยายศรีจันทร์ว่า "วัดกลาง" มาจนถึงทุกวันนี้ และได้เปลี่ยนชื่อเป็น "วัดมัทฉิมาวาส" โดยพระเจ้านั่งองค์ยาเธอกรมหมื่นวชิรญาณวโรรสคราวเสด็จเมืองสงขลาเมื่อพ.ศ. ๒๔๓๑ นอกจากนี้ในตัวพระอุโบสถยังมีภาพจิตรกรรมซึ่งวาดตั้งแต่สมัยอยุธยา จนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้นซึ่งเป็นภาพจิตรกรรมที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ควรค่าแก่การศึกษา และอนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานสืบไปทางกลุ่มเล็งเห็นว่า กาลเวลาอาจจะทำให้สภาพความสวยงามของภาพจิตรกรรม วัดมัทฉิมาวาส ไม่สวยงามเหมือนเก่า การจัดทำสื่อในรูปแบบมัลติมีเดียร์จึงเป็นทางหนึ่ง ที่สามารถอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมเหล่านี้ไว้ให้หลานได้

วัตถุประสงค์

1. ศึกษารวบรวมข้อมูล และบันทึกภาพจิตรกรรม วัดมัทฉิมาวาส ไม่ให้สูญไปตามกาลเวลา
2. เพื่อเผยแพร่และถ่ายทอดประวัติความเป็นมาของ วัดมัทฉิมาวาส ในรูปสื่อมัลติมีเดียร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผศ.ดร. ชญานูช แสงวิเชียร คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้รับผิดชอบ

1.	นายกฤษฎา	ดิษฐคำเรือง	4910110015
2.	นายกำพล	เจนเจษฎา	4910110026
3.	นายอาทิตย์	หรรษานนท์	4910110632

ระยะเวลาปฏิบัติงาน

วันที่ 10 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2552 ถึง วันที่ 23 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552

ผู้เข้าร่วมโครงการ

1.	นาย กฤษฎา	ดิษฐคำเรือง	4910110015
2.	นาย กำพล	เจนเจษฎา	4910110026
3.	นาย อาทิตย์	หรรษานนท์	4910110632

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถเก็บรักษา ภาพจิตรกรรม วัดมัจฉิมาวาส ไม่ให้สูญไปตามกาลเวลาได้
2. ทำให้ภาพจิตรกรรม วัดมัจฉิมาวาส เป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจมากขึ้น

ขั้นตอนการดำเนินโครงการ

รายการ	วัน/เดือน/ปี	หมายเหตุ
ประชุมครั้งที่ 1 - พบอาจารย์ที่ปรึกษา - แบ่งงานและเขียน โครงงาน	10/02/2552	ดำเนินการแล้ว
ประชุมครั้งที่ 2 - ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวัดมัชฌิมาวาส	11/02/2552 – 16/02/2552	ดำเนินการแล้ว
ประชุมครั้งที่ 3 - สรุปโครงการทั้งหมดเพื่อให้เข้าใจตรงกัน	17/02/2552	ดำเนินการแล้ว
ศึกษาเส้นทาง และสำรวจภายในวัดมัชฌิมาวาส	18/02/2552	ดำเนินการแล้ว
ติดต่อเพื่อขออนุญาตถ่ายภาพจิตรกรรมฝาผนัง ในพระอุโบสถ ผ่านทางอาจารย์ที่ปรึกษา และ คณะวิศวกรรมศาสตร์	08/03/2552	ดำเนินการแล้ว
นำหนังสือขออนุญาตทางวัด ไปยื่นกับวัด พร้อม ทั้งถ่ายภาพจิตรกรรมฝาผนังและรวบรวมข้อมูล	12/03/2552	ดำเนินการแล้ว
นำข้อมูลที่ได้ศึกษาไว้มาเรียบเรียงลงสื่อ มัลติมีเดียร์	12/03/2552 - 20/03/2552	ดำเนินการแล้ว
ปรับแต่งงานที่ได้ออกแบบไว้ให้สมบูรณ์	21/03/2552 - 23/03/2552	ดำเนินการแล้ว
เสนอรายงานต่อที่ประชุม	24/03/2552	ดำเนินการแล้ว
แก้จุดบกพร่องที่ได้จากการติชม	25/03/2552	ดำเนินการแล้ว
สรุปและประเมินโครงการ	26/03/2552	ดำเนินการแล้ว

กำหนดการดำเนินกิจกรรม

1. วัดมณีมาวาส จังหวัดสงขลา

เดินทางไป	วันที่ 18 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2552
สำรวจและวางแผนการปฏิบัติงาน	วันที่ 18 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2552
เดินทางกลับ	วันที่ 18 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2552

2. วัดมณีมาวาส จังหวัดสงขลา

เดินทางไป	วันที่ 12 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552
มอบหนังสือตอบรับให้แก่เลขาท่านเจ้าอาวาส	วันที่ 12 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552
สอบถามข้อมูลจากผู้ดูแลพิพิธภัณฑ	วันที่ 12 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552
เดินทางกลับ	วันที่ 12 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552

กำหนดการหรือแผนการดำเนินงาน

กิจกรรม	เวลา (นาฬิกา)									
	8.00	9.00	10.00	11.00	12.00	13.00	14.00	15.00	16.00	17.00
รับหนังสือตอบรับที่คณะ วิศวกรรมศาสตร์										
ออกเดินทางจาก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์										
มอบหนังสือตอบรับให้แก่ เลขาท่านเจ้าอาวาส										
สอบถามข้อมูลภาพจิตร กรรมจากเลขาท่านเจ้า อาวาส										
ศึกษาตัวพระอุโบสถและ กำหนดขอบเขตการ										

ถ่ายภาพ และวิดีโอ									
สอบถามข้อมูลจากผู้ดูแล พิพิธภัณฑ์									
บันทึกภาพและวิดีโอตาม ขอบเขตที่วางไว้									
เดินทางกลับมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์									
นำหนังสือตอบรับมอบให้ ทางคณะวิศวกรรมศาสตร์									

3. การติดต่อประเมินผล

1. จากแบบประเมินผล
2. จากการสังเกตการณ์
3. ประมวลภาพผลงาน
4. ภาพ และวิดีโอ

งบประมาณ

งบประมาณ	รายละเอียด	จำนวนเงิน (บาท)	หมายเหตุ
1. ค่าอาหาร	- ค่าอาหารกลางวัน และอาหารเที่ยง (3คน @ 50 บาท / มื้อ @ 2 มื้อ)	300	ออกค่าใช้จ่ายเอง
2. ค่าเอกสาร	- เอกสารภาพจิตรกรรม 1 เล่ม @ 120 บาท	120	ออกค่าใช้จ่ายเอง
3. ไปสการ์ด	- ไปสการ์ดภาพจิตรกรรม 1 ชุด 15 แผ่น @ 15บาท / แผ่น	150	ออกค่าใช้จ่ายเอง
4. ค่าใช้สอยอื่นๆ		400	ออกค่าใช้จ่ายเอง
5. ค่าเดินทาง	- ค่าน้ำมันรถ 2คัน @ 80 บาท/คัน	160	ออกค่าใช้จ่ายเอง
6. ค่าจัดทำสื่อ	- ค่าลิขสิทธิ์ Software	800	ออกค่าใช้จ่ายเอง
รวม		1,930	ออกค่าใช้จ่ายเอง

หน่วยงานที่รับผิดชอบ/รายชื่อผู้รับผิดชอบโครงการ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ : คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

E-mail : chayanoot.s@psu.ac.th , schayanu@eng.psu.ac.th

โดยมีทีมผู้รับผิดชอบโครงการดังนี้

1. ผศ.ดร. ชญานุช แสงวิเชียร
2. นาย กฤษณา คิษฐคำเริง
3. นาย กำพล เจนเจษฎา
4. นาย อาทิตย์ ทรธยานนท์

ความคิดเห็นอาจารย์ที่ปรึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(ผศ.ดร. ชญานุช แสงวิเชียร)

อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ

ภาคผนวก

จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ

ภาพเหล่านี้เขียนขึ้นในคราวเดียวกับการสร้างตัวพระอุโบสถ ต่อมาภาพเหล่านี้ชำรุดพร้อมกับตัวพระอุโบสถ จึงได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ตัวอาคารและภาพจิตรกรรมฝาผนังครั้งใหญ่ สำเร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยการควบคุมของกรมศิลปากร

เรื่องราวของภาพที่ปรากฏในพระอุโบสถ

- ภาพทศชาติชาดก 10 ชาติ และเรื่องเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์
- ภาพพุทธประวัติ เขียนตอนบนของภาพชาดก
- ภาพเทพชุมนุม เป็นพุทธประวัติตอนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ
- ภาพเหล่าเทพเทวดาต้อนรับค้ำคอทัฬหามาร

การลำดับตอน

ภาพจิตรกรรมฝาผนังถูกออกแบบโดยใช้เงื่อนงำทางสถาปัตยกรรมเป็นตัวแบ่ง โดยผนังระดับขอบบนของหน้าต่างลงมาเป็นภาพทศชาติชาดก ส่วนตอนบนขึ้นไปเป็นภาพพุทธประวัติ

แบบศิลปะ

จิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏจะเห็นได้ว่าภาพจะเริ่มใช้แสงเงาและทัศนียภาพแบบตะวันตกหรือแบบที่เรียกว่า “สกุลช่างขรัวอินโข่ง” แต่ก็มิได้ทำให้สกุลช่างแบบประเพณีดั้งเดิมได้สูญหายไป ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมัชฌิมาวาสนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงถึงการรักษาแบบแผนของจิตรกรรมแบบดั้งเดิมซึ่งสืบเนื่องมาจากจิตรกรรมแบบอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น

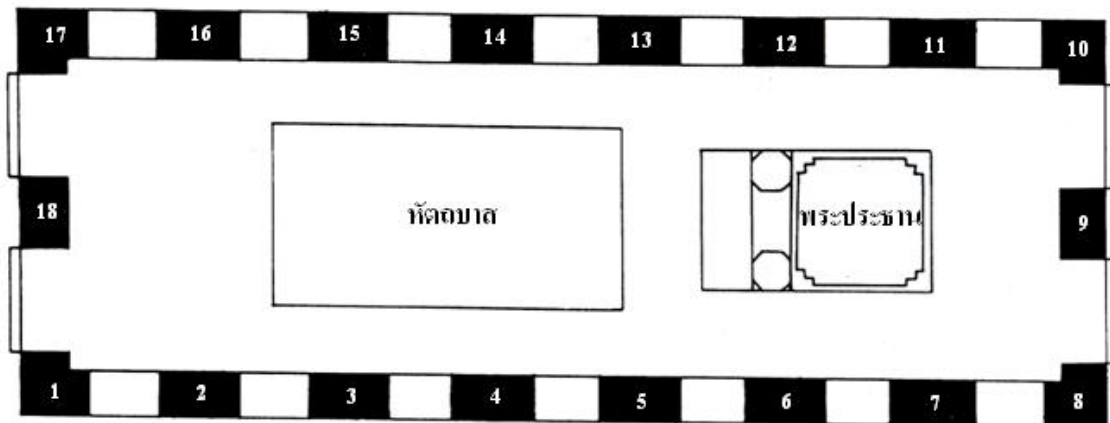
การใช้สี

จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดมัชฌิมาวาสใช้สีเป็นบทบาทสำคัญ สีที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นสีที่มีความเข้มสดใส อันได้แก่ สีน้ำตาล สีคราม สีเขียว สีเทา และสีดำ แต่ส่วนรวมแล้วสีที่ครอบงำบรรยากาศภายในตัวพระอุโบสถจะออกเป็นสีแดงคล้ำหรือสีน้ำตาล เป็นการสร้างบรรยากาศที่เงียบขรึมน่าศรัทธา จะขับภาพบริเวณส่วนสำคัญที่ปิดทองเพื่อนั้นพระพุทธรูปที่ปิดทองและพระประธานให้วาลอยเด่นน่าศรัทธายิ่ง

ทศชาติชาดก

1. เตมีย์ชาดก	10. เวสสันดรชาดก
2. มหาชนกชาดก	11. หิมพานต์
3. สุวรรณสามชาดก	12. ทานกัณฑ์
4. เนมิราชชาดก	13. วนประเวศน์ ชูชก
5. มโหสถชาดก	14. จุลพน มหาพน
6. ภูริทัตต์ชาดก	15. กุมาร มัทรี
7. จันทกุมารชาดก	16. สักกบรรพ มหาราช
8. นารทชาดก	17. ฉกษัตริย์
9. วิฐรบัทนิตชาดก	18. นลรกัณฑ์

ผังภายในพระอุโบสถ

ผนังที่ ๑ เที่ยรมีชาดก

บน พระเทมีย์ทดสอบพระกำลังด้วยการยก
ราชรถขึ้นกวัดแกว่ง

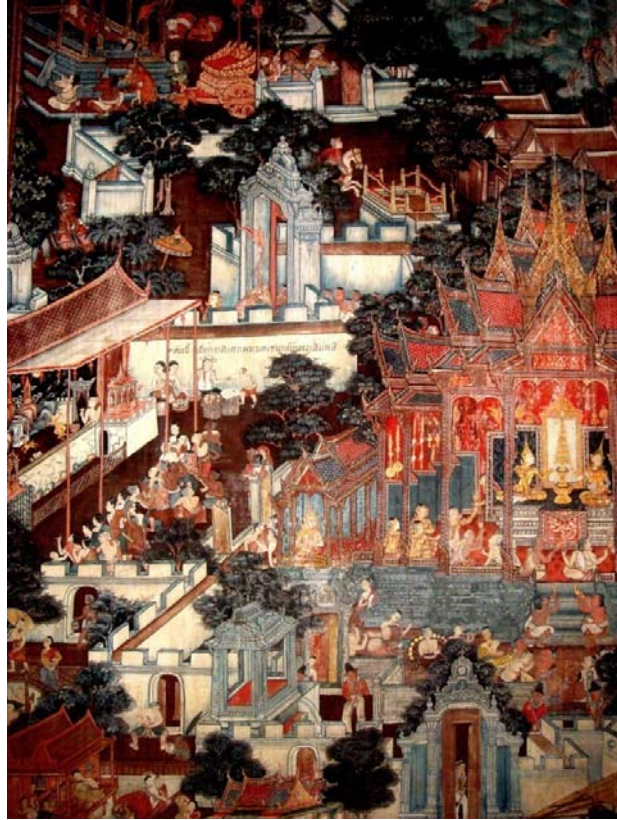
กลางขวา พระเจ้ากาสิกราช พระนางจันทา
เทวี และพระเทมีย์ประทับในปราสาทแห่ง
กรุงพาราณสี

ล่างซ้าย การทดลองพระเทมีย์ให้ตกใจด้วย
ช้างสาร

ผนังที่ ๒ มหาชนกชาดก

บน นางมณีเมขลา ได้ช่วยเหลือพระมหา
ชนกจากเรือสำเภา

ล่าง การอภิเษกสมรสระหว่างพระมหาชนก
และพระนางสีวลีราชธิดาของพระเจ้ากรุง
มิลินดา

ผนังที่ ๓ สุวรรณสามชาดก

กลางขวา ปิไลยราชทรงสารภาพความผิด
แก่ทูลดาบสและปาริกาตบสินีบิดามารดา
พระสุวรรณสาม

กลางซ้าย ปิไลยกราช ทูลดาบสและปา
ริกาตบสินี รำไห้คร่ำครวญข้างศพพระ
สุวรรณสาม

ล่าง ปิไลยกราชแห่งกรุงพาราณสี ยิงศรต้อง
ร่างพระสุวรรณสาม

ผนังที่ ๔ เนมิราชชาดก

บน พระเนมิราชเสด็จยังเมืองสวรรค์

ล่าง มาตลีเทพบุตรขับรถเวชยันต์ พาพระเนมิราชเสด็จยังเมืองนรก

ผนังที่ ๕ มโหสถชาดก

กลางซ้าย พระเจ้าวิเทหราช แห่งกรุงมิลินดา
ทรงสดับคำพยากรณ์

กลาง ท้าพของกษัตริย์ภายใต้การนำของแก้วกู่
ยกทัพมาโจมตีกรุงมิลินดา

ล่างขวา พิธีอภิเษกสมรสระหว่างพระเจ้าวิ
เทหราชกับพระราชธิดาของพระเจ้าจูลณี
ภายในอุโมงค์

ล่างซ้าย พระมโหสถเฝ้าพระแสงขลุ่ยพระเจ้า
จูลณี

ผนังที่ ๖ ภูริทัตต์ชาดก

บน พราหมณ์ออลัมพายน บังคับให้ภูริทัตต์
แสดงการละเล่นแก่ฝูงชนในเมืองพาราณสี
ล่างซ้าย พราหมณ์ออลัมพายน ร่ายมนตร์
วิเศษ จับภูริทัตต์

ผนังที่ ๗ จันทกุมารชาดก

ท้าวสักกะ(พระอินทร์) เสด็จลงมาทำลายพิธี
บูชาชัยภูณ เมืองบุพผาคี ขอให้สังเกตุยอด
ฉัตร ว่ามีแบบแผนอย่างจีน มองดูแปลกตา
ไปจากที่อื่นๆ

ผนังที่ ๘ พรหมนารถชาดก

บน พระเจ้าอังคติแห่งกรุงวิเทหะ เสด็จเข้า
พบอาชีวคุณะในมฤคทายวัน เพื่อถามถึงวิธี
ปฏิบัติธรรม

กลาง พระพรหมนารถเสด็จจากพรหมโลก
ตามคำวิงวอนของพระราชธิดารูจา

ผนังที่ ๙ วิธูรบัตตชาดก

กลางขวา การประลองสการะหว่างพระเจ้า
ธนูชัยกับปุณณกัณฑ์

บนซ้าย ปุณณกัณฑ์พาวิธูรบัตตไปกับม้า
วิเศษ

มุมบนซ้าย วิธูรบัตตแสดงธรรมแก่
ปุณณกัณฑ์

ผนังที่ ๑๐ เวสสันดรชาดกกัณฑ์ทศพร

ท้าวสักกะขอให้พระนางศุภคิอัครมเหสี เสด็จ
จากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์มาจุติบน โลกมนุษย์ เพื่อ
เป็นพระมารดาของพระเวสสันดร

ผนังที่ ๑๑ เวสสันดรชาดกกัณฑ์หิมพาน

บนขวา พราหมณ์ทั้งแปดจากแคว้นกลิงครรัฐ

ขอทานช้างเผือกจากพระเวสสันดร

บนซ้าย พราหมณ์ทั้งแปดจีช้างที่ได้ประทานมา

กลับกลิงครรัฐ

ผนังที่ ๑๒ เวสสันดรชาดก ทานกัณฑ์

บนซ้าย พระเวสสันดรเสด็จ โดยราชรถออก
จากพระนคร ทรงให้ทานแก่ผู้คน

กลาง พระเวสสันดรทรงอุ้มพระชาติ พระนาง
มัทรีทรงอุ้มพระกัณหา เดินทางออกจากพระ
นคร

ล่างขวา พระเจ้าสัจจชัย พระนางมุสดี พระ
เวสสันดร พระนางมัทรีและพระกัณหา พระชา
ลี ทรงกำสรवल หลังจากเนรเทศพระ
เวสสันดรจากลีพีรัฐตามคำเรียกร้อง

ผนังที่ ๑๓ เวสสันดรชาดก กัณฑ์วัน ประเวศน์และกัณฑ์ชูชก

บน พระเวสสันดรและพระชายาเสด็จออกจาก
เมืองเจตร์รัฐ

บนขวา พระเวสสันดร พระนางมัทรี และ
พระกัณหา พระชาติ ประทับที่บรรณศาลาข้าง
ประตูเมืองเป็นเวลา 1 วัน 1 คืน

กลางซ้าย พระราชาแห่งเมืองเจตร์รัฐ ทรง
ประทับในพระราชวัง

ล่างซ้ายและกลาง ชูชก ได้นำอมิตตดาเป็น
ภรรยา

ล่างขวา พวกพราหมณ์ทุบตีภรรยา และเหล่า
พราหมณ์เหล่านี้มากลุ่มรุมด่าและทุบตีนาง
อมิตตดาซึ่งปรนนิบัติสามีได้ดีกว่าตน

ผนังที่ ๑๔ เวสสันดรชาดก กัณฑ์จุล
พน และกัณฑ์มหาพน

บน ชุชกเข้าหาอัจจุตฤายีและหลอกให้ชี้
เส้นทางสู่อารามของพระเวสสันดร
ล่าง ชุชกเดินทางไปพบพรานเจตบุตรแต่ถูก
ห้ามเข้าไปในเขตที่พระเวสสันดรพำนัก

ผนังที่ ๑๕ เวสสันดร กัณฑ์กุมาร และ
กัณฑ์มัทรี

บนซ้าย ชุชกใช้เถาวัลย์ผูกพระหัตถ์ของพระ
กุมารเข้าด้วยกันแล้วเดินทางออกจากเขาวงกต

บนขวา พระนางมัทรีออกเก็บผลไม้มาเป็น
อาหาร

กลางซ้าย ชุชกทูลขอพระกัณหา ซาลี จากพระ
เวสสันดร

กลางขวา เทพบุตร แปลงร่างเป็นราชสีห์ เสือ
โคร่ง และเสือเหลือง ไปกัณหนทางที่พระนาง
มัทรีจะเสด็จกลับยังอาราม

ล่าง พระกัณหา ซาลี ทรงหลบหนี

ล่างขวา พระเวสสันดรเรียกพระโอรสขึ้นจาก
สระ โบกขรณี

ผนังที่ ๑๖ เวสสันดรชาดก กัณฑ์ลัก

กบรพ และกัณฑ์มหาราช

บนซ้าย พระเวสสันดร หลังน้ำประทานพระนางมัทรีแก่ท้าวสักกะ ซึ่งแปลงร่างเป็นพรามณ์เฒ่า

กลาง พระชาลิหน้าขบวนเสด็จของพระเจ้าสัจชัยไปยังเขาวงกต เพื่อเฝ้าพระเวสสันดรและพระนางมัทรี

ล่าง ชุชกถูกชาวสีพีรัฐุมทำร้าย

ล่างขวา ผู้คนนำพระกัณหา ซาลี พร้อมกับชุชกเข้าเฝ้าพระเจ้าสัจชัย

ล่างซ้าย ชุชกเสวยสุข จากคำไถ่ตัวของพระกัณหา ซาลี

ผนังที่ ๑๗ เวสสันดรชาดก กัณฑ์กษัตริย์

บน พระเวสสันดร และพระนางมัทรี เสด็จป็นขึ้นไปบนยอดเขาด้วยความวิตกกังวลว่าจะถูกกองทัพศัตรูทำร้ายเมื่อขบวนพยุหยาตราของพระเจ้าสัจชัยเคลื่อนผ่านมาสู่เขาวงกต

กลาง กษัตริย์ทั้งหกทรงตั้งต้นพระทัยกันแสงสิ้นสมปฤดี

หน้าที่ ๑๘ ภาพเต็ม เวสสันดรชาดก
นกรกัณฑ์

บน กษัตริย์ทั้งหก ขกขบวนกลับพระนคร
กลาง พระเวสสันดรเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว
ท้าวสักกะก็ทรงบันดาลให้ฝนตกลงมาเป็นรัต
นมนมที่มีค่ามากมาย

จิตกรรมต่างๆ

บนผนังพระ

อุโบสถ

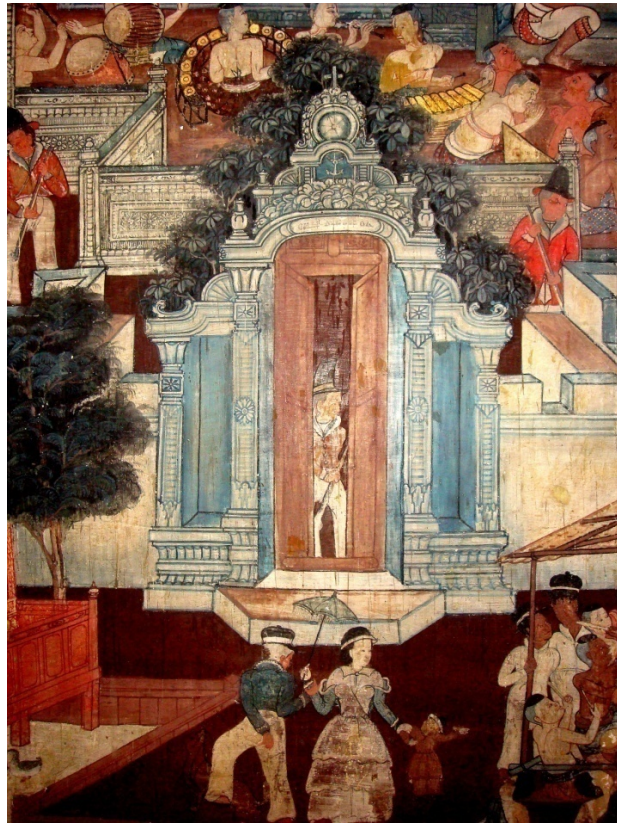

ภาพความเป็นอยู่ของชาวสยาม

สาวห่มสไบแดง นุ่งผ้าโจงกระเบนสีเข้ม โผล่
ออกมานอกประตูรั้ว เจ้าเด็กผมจุกมีจับปิ้ง
ห้อยเครื่องทองเต็มตัว พอจะระบุได้ว่าสมัย
นั้นเขามีความเป็นอยู่ดีขนาดไหน อีกทั้งยังมี
ลูกเล็กเด็กแดงมากมาย

ภาพฝรั่งในสยาม

ภาพอาจน์นี้เรียกว่า ขบวนฝรั่งที่ว่าได้ ด้วยสมัย
นั้นเป็นสมัยที่มีฝรั่งเข้ามาติดต่อกับชายและ
สอนศาสนาในกรุงเทพฯ จำนวนมาก เราจึงเห็น
ทหารแต่งตัวใส่เสื้อแดงกางเกงขาวใส่หมวก
อุศเรน ส่วนฝรั่งพลเรือนก็จะเห็นตรงเบื้องหน้า

การการเซ็ดหุ่น

การละเล่นที่เรียกว่าหุ่น อันเป็นสิ่งให้ความ
บันเทิงของชาวสยามมาแต่บรรพกาลแล้ว ภาพ
นี้เป็นการแสดงหุ่นตอนพระลักษมณ์ตาม
กวางทองคนดูต่างก็ดูด้วยความสนุกสนาน
ครื้นเครง

ภาพพระพุทธประวัติบนผนังขนาดใหญ่

เป็นอีกตอนหนึ่งซึ่งจังหวะการวางภาพและเรื่องราวได้จุดสมจุดกัน ดังภาพในป่าตอนบรรพชา ส่วนใหญ่มีโครงสร้างที่ทึบพื้นดินกับต้นไม้และภูเขา มีน้ำหนักเข้ม เบื้องล่างจะเห็นบ้านเมืองเด่นเป็นหย่อมๆ มีแม่น้ำเรือ ทำให้ภาพมีคุณค่าที่เน้นหนักไปในทางการให้จังหวะของน้ำหนักที่แตกต่างกัน

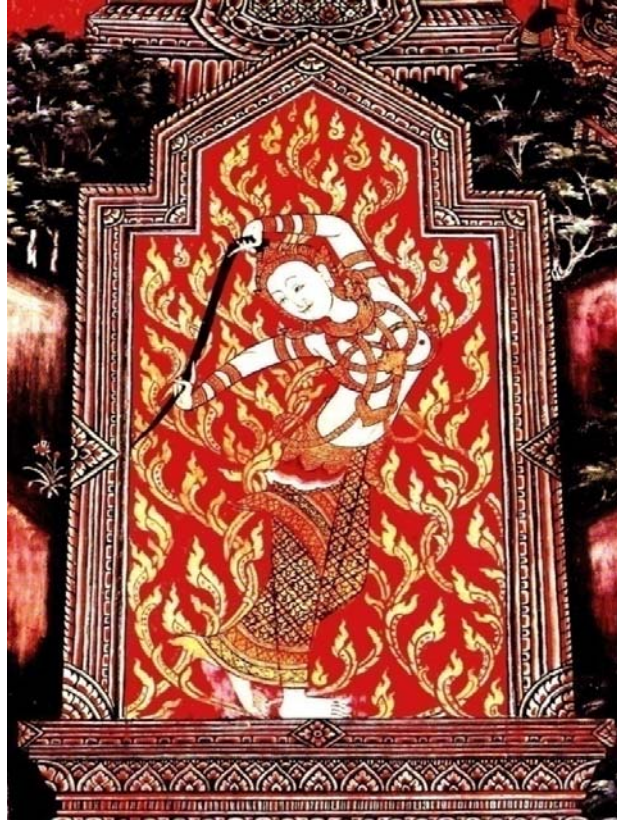
ภาพพุทธองค์ประทับบนโพธิบัลลังก์

เป็นภาพที่สง่างามภาพหนึ่งของพระพุทธองค์ที่ทรงประทับอยู่บนบัลลังก์เรือนแก้วระบายนีเมตมะปรางอ่อนางๆ ข้างบนคือโพธิ์พฤกษ์ใช้สีเขียวสด เท่ากันตัดกับสีแดงในปริมาณ 5 เปอร์เซ็นต์จึงดูงามน่าจับตาเหลือเกิน

ภาพพระแม่ธรณีบีบมวยผม

พระแม่ธรณีบีบมวยผม ตามตำนานเล่าว่าเมื่อพระแม่บีบมวยผม ทำให้มีน้ำสะอาดไหลออกมาจากมวยผมใช้ดื่มกินได้ ซึ่งแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของคนไทยสมัยนั้น ดังสุภาษิตที่ว่า ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว

ภาพบ้านเรือน และชีวิตของหนุ่มสาว

ในอดีต โอกาสที่ชายจะพบหญิงจะมีน้อย โดยทั่วไปจะนับพบกันตามงานวัด งานประเพณี งานบุญต่างๆ ทำให้ชายหญิงที่ชอบพอกันจึงต้องแอบนัดเจอแบบลับๆล่อๆ

ภาพพิธีเสด็จราชรถ เมื่อราชรถมาถึงบริเวณที่พระมหาชนกประทับอยู่ก็ได้ แล่นวนอยู่ ๓ รอบ แล้วจึงหยุดตรงหน้าพระพักตร์

ภาพชาวจีนที่มาค้าขายกับไทยในสมัยอยุธยา ซึ่งชาวจีนที่มาค้าขายกับไทยส่วนมากก็จะมาตั้งถิ่นฐานที่เมืองไทยและหาสาวไทยแต่งงาน มีครอบครัวกันที่นี่ ไม่แปลกที่สยามประเทศปัจจุบันจึงมีชาวไทยเชื้อสายจีนมากมาย ซึ่งชาวจีนมักจะแต่งตัวมีวัฒนธรรม ไม่เหมือนกับชาวสยามซึ่งจะเปลือยกายท่อนบน

ภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยริมฝั่งแม่น้ำ ชีวิตคนไทยเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย มักปลูกเรือนแพริมแม่น้ำและมีเรือเป็นของตัวเอง เกิดอาชีพรับจ้างพายเรือข้ามฟาก และต่างชาติก็มักจะติดต่อค้าขายกับสยามประเทศผ่านทางน้ำ

ภาพยุทธหัตถี ในอดีตพระมหากษัตริย์ของชาวสยามมักตัดสินแพ้ชนะที่การชนช้างซึ่งเป็นการชี้ชะตาของบ้านเมือง สันเกตจากช้างที่พระมหากษัตริย์ทรงนั้นหากเป็นช้างเผือกแสดงว่าพระมหากษัตริย์ผู้นั้นเป็นผู้มีบารมีสูง

ชีวิตชาวบ้านแถบกำแพงเมืองริมน้ำ ถ้าถอดแบบมาจากกรุงเทพฯ ก็คงจะเป็นแถวท่าเตียนการระบายสีพื้นดินด้วยสีน้ำตาลไหม้ ช่วยตัดให้เห็นภาพผู้คนในอิริยาบถต่างๆ อย่างแจ่มแจ้ง ชื่อน่าชมก็คือกำแพงเมืองระบายด้วยสีครามอมเทาจางๆ บ่งว่ากำแพงเมืองเก่ามีตะไคร้น้ำ

จิตรกรรมนี้เขียนที่สงขลา แต่ภาพนี้เป็นตำหนักแพที่โนแม่น้ำ จึงเข้าใจว่าเขียนแบบมาจากกรุงเทพฯ ตัวตำหนักใช้สีแดงฉานระบายภายใน จึงตัดกับม่านทอง ส่วนกำแพงเมืองแทนที่จะขาวโพลนก็เขียนด้วยสีน้ำเงินอมเทาแตกต่างกับแม่น้ำซึ่งเป็นสีขาวเทาอมเขียวจางๆ พื้นดินนั้นเป็นธรรมเนียมจะระบายด้วยสีเข้ม

เช่น สีนํ้าตาลเข้มเป็นสีที่นิยมใช้กันมาก ส่วนภาพของเจ้านายที่นั่งแวดล้อมด้วยสาวสนมกำนัลใน พวกเลี้ยงช้างกับม้าก็เอาช้างม้ามาอาบน้ำ คู่ช่างเป็นชีวิตที่สงบร่มรื่นยิ่งนัก

ภาพการพิจารณาคดีสมัยสุโขทัย

ในสมัยสุโขทัย พ่อขุนรามคำแหงมหาราชจะปกครองชาวบ้านแบบพ่อปกครองลูก โดยจะไต่สวนคดีโดยพิจารณาคดีด้วยพระองค์เอง โดยผู้มาขอให้พิจารณาคดีจะมาตี่ระฆังก่อนขอพิจารณาคดี

ภาพคฤหาสน์เศรษฐี คฤหาสน์ของนายพาณิชจีนผู้มั่งคั่ง มีรั้วรอบขอบชิดกันด้วยกำแพงอิฐตัวบ้านก่อด้วยศิลปะแบบจีนเหมือนที่เห็นตามร้านค้าตามถนนในสงขลาเวลานั้นเพียงแต่ย่อส่วนอาคารลงมา จึงดูผู้คนคล้าย

จะแออัดกันอยู่จนชาวจีนที่เข้ามาเมืองไทย นิยมเอาสาวไทยเป็นภริยา สาวสวยเมียไทยจึงแต่งกายสำอองแบบไทย นุ่งท้าวแขนเจราพาที่กันอย่างสำราญ

ภาพพระเวสสันดรออกเดินทางพร้อม พระกัญหา ชาลี และนางมัทรี พระเวสสันดรทรงอุ้มพระชาลี พระนางมัทรีทรงอุ้มพระกัญหา เดินทางออกจากพระนคร

ภาพการละเล่นต่างๆ ในชอกมุมหลายๆมุมของเมือง เราจะเห็นชีวิตชาวบ้านชาวเมืองสนทนาพากัน
เพียบพร้อมทั้งการละเล่นต่างๆ ดูคล้ายกับว่าจะลองเอาความทรงจำอันหรรษาของเมืองบางกอกทั้งเมืองมา
ประดิษฐาน ณ ที่นี้

ภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวสยาม แสดงถึงชีวิตของชาวเมืองและความเป็นอยู่ของพราหมณ์
สมัยก่อนชาวเมืองอยู่เรือนแพ เด็กๆไว้ผมจุก ใส่ทองหยองจนเต็มตัว แม่ค้าขายสวนเอาผลไม้ใส่เรือแจวมา
ขายเป็นภาพที่งามภาพหนึ่งและแสดงถึงชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนสมัยรัชกาลที่4 ใ้ได้อย่างดีเลิศ

รูปเรือมีปล่องกลางสองเสาแบบฝรั่ง จอดขวางลำน้ำ ริมน้ำมีเรือแพ แสดงถึงความสงบสันติของบ้านเมือง โดยเฉพาะเมืองหลวงในสมัยก่อน

ภาพสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนกรุงเทพฯที่ตั้งอยู่ริมคลอง

ช่วงสมัยราชการที่ ๑ เพราะอยู่กับกำแพงเมืองจึงมีตำหนักแพด้วย แผ่นดินกับแผ่นน้ำที่เหลื่อมล้ำกัน ทำให้คุณค่ายิ่งใหญ่ในการจัดภาพทั้งสิศรามกับสีน้ำตาลก็วางอยู่ในแง่มุมที่เหลื่อมกันอย่างถูกจังหวะ จึงน่าดูยิ่งนัก

ภาพการชกมวยหน้าพระที่นั่ง

เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงสังคมและขนบประเพณีของไทยในประวัติศาสตร์ด้วยเรามักจะพบบันทึกในประวัติศาสตร์เสมอว่า มีการจัดชกมวยในงานวัด หรือในเทศกาลรื่นเริงบางอย่าง

ภาพการแสดงละครในศาลาโถงใกล้วัง

มีสาวชาววังและนางเต่าแก่ล้วนแต่งกายแบบผู้ดี นั่งคุมและดูอยู่ที่ศาลาหลังหนึ่งมีบ่าวไพร่หมอบคลานอยู่ใกล้ๆ ในภาพจะเห็นวงระนาดและคนดู เป็นชีวิตอีกมุมหนึ่งในสมัยโบราณที่น่าศึกษามีใช่น้อย

สีแดงสดในปราสาทตัดกับสีของแม่น้ำ ซึ่งในนั้นมีเรือแน่นขนัด อีกทั้งบ้านเรือนก็มีผู้คนคับคั่ง ทำให้ภาพนี้ดูสว่างงามยิ่งนัก และยังเป็นภาพใหญ่่ม โหฬารบนผนังสูง ทำให้สะดุดตายิ่งนัก

ภาพพุทธประวัติ ตอนออกบรรพชาและลอยถาดน้ำ ทุกอย่างจัดสรรไว้อย่างดีเลิศ กลางมหานที มีปราสาทของพญานาค ซึ่งแวดล้อมด้วยสีแดง ภายในเขตหินเทาที่ไหวเป็นริบบิ้น การลงพื้นที่เข้มเน้นผู้คน ให้เด่นสว่างผสมผสานกับภูเขาและต้นไม้ทึมๆ ทำให้ภาพตอนนี้งามวิเศษไม่แพ้กลางคืน

ภาพมารผจญ ซึ่งเป็นภาพอันตื่นเต้นระทึกใจ ประกอบด้วยสีสันของสีพื้นสีแดงฉ่ำสดใสส่วนบนกันด้วย
สีนเทาพื้นปลาเหนือขึ้นไปเห็นเหล่าเทวดาบนพื้นน้ำเงินเข้ม ต่างปลาศหนีไป

ภาพนพปฎลมหาเศวตฉัตร

ฉัตรเก้าชั้น ซึ่งแสดงถึงความสูงศักดิ์ของพระมหากษัตริย์แสดงอำนาจบารมีของผู้ปกครองเมือง ที่มีเหล่าขุนนาง พราหมณ์ และชาวบ้านเข้าเฝ้าด้วยความจงรักภักดีมากมาย

ภาพสวรรค์ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า แม้สวรรค์ก็ยังมีองค์ประมุขทรงครอง ไม่แตกต่างจาก
ชีวิตบนโลกมนุษย์

สภาพวิถีชีวิตชาวเมืองสุโขทัย ซึ่งเรียบง่าย ซึ่งมืองค์พระมหาจักรีเป็นศูนย์รวมจิตใจ ชั้นเชิงการ
ออกแบบภาพ และการใช้สีเป็นที่น่าจับตามองไม่มีที่ติ และเป็นลักษณะพิเศษที่หาที่ไหนไม่ได้